

УДК 81`34`282

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/40-3-13>**Валерія ПИСАРЕВСЬКА,**

orcid.org/0000-0002-2750-2903

викладач кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

(Одеса, Україна) valeriepisarevskaia@gmail.com**ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЕВОЇ ПОВЕДІНКИ НОВОЗЕЛАНДЦІВ**

Стаття присвячена дослідженню вікових просодичних особливостей мовлення новозеландців.

Метою дослідження є вивчення мовленнєвої поведінки новозеландців з урахуванням фактору віку.

Основним методом дослідження вибрано аудиторський аналіз для визначення номенклатури інтонаційних шкал, термінальних тонів та паузацій.

Новизна дослідження полягає в тому, що вперше просодичні особливості мовленнєвої поведінки новозеландців набули належної уваги з боку науковців.

Увагу до новозеландської англійської в цій роботі викликано насамперед маловивченістю цього варіанту англійської мови, а також недостатністю досліджень просодичних особливостей New Zealand English (NZE). Розвиваючись в умовах географічної та культурної ізоляції, під впливом екстралінгвальних чинників – особливостей навколишнього середовища і способу життя, англійська мова в Новій Зеландії має низку особливостей. Вони дають змогу визначити її статус як такої, що розвивається власним шляхом і є самостійним національним варіантом англійської мови з широкою варіативністю вживання одиниць усіх рівнів мовної структури. У статті методом аудиторського аналізу визначено просодичні моделі мовленнєвої поведінки новозеландців – представників трьох вікових груп. Для аналізу було відібрано 160 фраз із мовлення інформантів і виявлено найчастотніші інтонаційні шкали, термінальні тони, темп мовлення та паузацію. Проведений аналіз просодичних особливостей мовлення новозеландців вікових груп «Молодість», «Зрілість» і «Старші за 50 років» дає змогу стверджувати, що кожна з досліджуваних груп інформантів характеризується репертуаром мелодичних та темпоральних чинників, які здатні ідентифікувати мовця. Певний набір інтонаційних шкал, темпоральних тонів та паузацій складає просодичний малюнок, притаманний кожній віковій групі. Для представників групи «Молодість» характерними є такі просодичні особливості, як: рівна й висхідна шкали, висхідний темпоральний тон, варіативний характер паузального членування. Представники групи «Зрілість» відрізняються варіативним характером руху шкали з превалюванням спадної, однаковим відсотковим відношенням між спадним, висхідним та спадно-висхідним термінальними тонами, домінуванням коротких, надкоротких пауз і пауз середньої тривалості. Просодичними характеристиками представників групи «Старші за 50 років» є: перевага спадної шкали, домінування спадно-висхідного і спадного термінального тону, висока частотність використання середніх та тривалих пауз. Таким чином, представники кожної вікової групи володіють власною просодичною системою, що забезпечує використання певного набору просодичних засобів.

Ключові слова: новозеландська англійська мова, національний варіант, аудиторський аналіз, інтонаційна шкала, термінальний тон, вікові групи, паузація.

Valeriia PYSAREVSKA,

orcid.org/0000-0002-2750-2903

Lecturer at Theoretical and Applied Phonetics of the English Language Department

Odesa I. I. Mechnikov National University

(Odesa, Ukraine) valeriepisarevskaia@gmail.com**AGE PECULIARITIES OF NEW ZEALANDERS' SPEECH BEHAVIOR**

This article is devoted to the study of prosodic age peculiarities of the New Zealanders' speech.

The aim of the research is to determine age peculiarities of New Zealanders' speech behavior taking into account the age factor.

Main method of the research was auditory analysis used to identify the nomenclature of the intonation scales, the terminal tones, and pausation.

The novelty of the research lies in the fact that for the first time the scientists' attention has been paid to prosodic peculiarities of the speech behavior of New Zealanders.

The attention in this work for New Zealand English is caused firstly by lack of studies of this variant of the English language, and secondly by little attention of the researchers to the prosodic features of New Zealand English (NZE). Developing under conditions of geographical and cultural isolation, influenced by extralinguistic factors – peculiarities of the environment and the way of life – the English language in New Zealand has a number of peculiarities. They allow

to define its status as one that develops in its own way and as a self-contained national variant of the English language with a wide range of usage of units of all ranks of the language structure. In this work the method of auditory analysis was used to identify prosodic models of the behaviour of New Zealanders, representing three age groups. 160 phrases from the speech of informants were selected for the analysis and the most frequent intonation scales, terminal tones, tempo of speech and pausation were revealed. The analysis of prosodic features of the speech of New Zealanders in the age groups "Youth", "Maturity" and "More than 50 years old" allows us to conclude, that each of the studied groups of informants is characterized by a repertoire of melodic and temporal features that can identify a person. A certain set of intonation scales, temporal tones and pauses form the prosodic palette assigned to each age group. For the "Youth" group the following prosodic features are characteristic: Level and Rising Head, Rising terminal tone, variable nature of pauses. The "Maturity" group is distinguished by the use of the following in their speech: the variable nature of the Head, with prevalence of the Falling one, the same proportion among the Falling, Rising and Falling-Rising terminal tones, the domination of short, supra-short pauses and pauses of medium duration. The prosodic characteristics of the representatives of the group "More than 50 years old" are the following: domination of the Falling Head, Falling-Rising and Falling terminal tones, high frequency of medium and long pauses. Thus, the members of each age group have their own prosodic system, which provides for the use of a certain set of prosodic devices.

Key words: *New Zealand English, national variant, auditory analysis, intonational scale, terminal tone, age groups, pausation.*

Постановка проблеми. Новозеландська англійська є одним із найбільш маловивчених варіантів англійської мови.

Д. Кристал проводить аналогію між австралійською і новозеландською англійською і зазначає, що в Новій Зеландії сильніше, ніж в Австралії, відчувається історичний зв'язок із Великобританією і велика прихильність до британських цінностей.

У мовленні місцевих мешканців простежується британський вплив. Однак із зростанням почуття національної ідентичності лексика новозеландської англійської збагачується також використанням словникового запасу народу маорі (D. Crystal).

Крім того, велика кількість вихідців із північних районів Англії, із Шотландії та Ірландії вплинула на етнічний та соціальний склад мешканців.

Аналіз останніх публікацій. Серед вітчизняних і зарубіжних лінгвістів не згасає інтерес до проблем національних мов, їх природи і ареалів поширення у складних економічних, політичних обставинах, пов'язаних із процесами глобалізації.

Проблема національних варіантів мови займалась Ю.А. Жлуктенко, М.В. Чеснокова, О.В. Костромина, Г.В. Галянт та інші. Однак немає єдиної думки щодо поняття «національний варіант мови».

Зарубіжний лінгвіст А.Д. Швейцер розуміє під національним варіантом мови сукупність територіально обмеженого варіанту літературної мови.

Надумку Д. Кристала, умовному співтоваристві, в якому користуються однією і тією ж мовою, має існувати єдина думка щодо її статусу (Crystal 2010).

Американський лінгвіст Б. Качру ще в 1985 році розробив модель, що дає змогу оцінити ступінь проникнення і роль англійської мови в суспільному житті мовного колективу. Відповідно до його класифікації, за англійською мовою у Великобританії, США, Австралії, Канаді та Новій Зеландії закріплений статус нормотвор-

чої, тобто вона встановлює норми і стандарти для інших варіантів англійської мови. Кожен із національних варіантів має як загальні особливості на всіх мовних рівнях, так і специфічні національні риси у всіх аспектах. Все це є причиною широкої варіативності англійської мови не тільки у територіально-просторовому (наявність безлічі національних варіантів), а й в історично-часовому (лексична, фонетична варіативність) аспекті.

Метою дослідження є вивчення мовленнєвої поведінки новозеландців з урахуванням фактору віку.

Матеріалом дослідження слугували записи живого розмовного мовлення сучасних мешканців Нової Зеландії – представників трьох вікових груп. В експерименті брали участь вісім (8) інформантів, які були поділені на три групи: перша група «Молодість» – віком 20–25 років, друга група «Зрілість» – віком 30–45 років, третя група – «Старші за 50 років».

У роботі використано **методику дослідження** просодичних особливостей, яка ґрунтується на комплексному підході до вирішення поставлених завдань, метод перцептивного аналізу, який реалізовано в аудиторському аналізі досліджуваного матеріалу. Вік застосовується для визначення сприйняття досліджуваних явищ, фонологічного статусу та вживання (Т.О. Бровченко, В.Г. Волошин).

Аудиторами було запрошено викладачів кафедр теоретичної та прикладної фонетики англійської мови, які мають досвід аудіювання.

Виклад основного матеріалу. Увагу в цій роботі до новозеландської англійської викликано насамперед маловивченістю цього варіанту англійської мови, а також недостатністю досліджень просодичних особливостей New Zealand English (NZE).

Нині найбільш вивченими у фонетичному плані варіантами англійської мови є британський (British) і американський (American) варіанти.

Залежно від того, який із цих двох варіантів мав найбільш сильний вплив на формування інших варіантів англійської мови, можна їх віднести до британського або американського. Вважається, що новозеландський, як і австралійський, ближчий до британського варіанту.

Відстань і ізолюваність від інших країн – два головних чинника, що впливають на життя і розвиток New Zealand English (NZE). Важливим фактором, що вплинув на інтонацію мовлення жителів Нової Зеландії, був етнічний і соціальний склад мешканців, серед яких була велика кількість вихідців із північних районів Англії, Шотландії, Ірландії. З південної Англії там були в основному вихідці з Лондона, носії «кокні». Державні особи і колоністи, які говорили англійською літературною мовою, становили нечисленний клас і не могли забезпечити збереження норми у плані інтонації та інших рівнів фонетичної системи. Очевидно, що сучасне інтонаційне звучання мови новозеландців (із переважанням рівної шкали і висхідного тону) і є відображенням тієї інтонації, яка була властива переселенцям із Північних районів Великобританії.

Вважається, що інтонаційні моделі і їх різновиди можуть свідчити про приналежність мовця до будь-якої соціальної групи. Так, британський лінгвіст П. Уоррен зазначає, що розповідні речення все частіше вимовляються з висхідним тоном у новозеландській англійській. Це явище автор спостерігав і в американській, і в австралійській англійській мові, і воно є типовим для жіночого голосу (Уоррен).

У цьому дослідженні зроблено спробу визначити просодичні моделі мовленнєвої поведінки новозеландців – представників трьох вікових груп.

Для аналізу було відібрано 160 фраз із мовлення інформантів і виявлено найчастотніші інтонаційні шкали, термінальні тони, темп мовлення та паузацію.

Під час дослідження тональних характеристик фраз у мовленні носіїв новозеландської англійської мови була використана методика отримання узагальненого тонального контуру (УТК).

Отримані під час експерименту дані з номенклатури інтонаційних шкал показали, що найчастотнішими є рівна, висхідна, спадна шкали (таблиця 1).

Згідно з отриманими даними, найчастотнішою шкалою у мовленні представників групи «Молодість» є рівна шкала (36%), в їхньому мовленні найчастотнішими є рівна (36%) і висхідна (30%) шкали.

Частотність спадної шкали становить 12%, хвилеподібної – 18%.

Хвилеподібна шкала домінує у мовленні (25%) представників групи «Похилий вік». Висока частотність вживання спадної шкали свідчить про те, що в мовленні сучасних новозеландців багато інтонаційних моделей, запозичених із мовлення представників британського варіанту англійської мови.

Вживання хвилеподібної шкали є частотним у мовленні представників вікової групи «Старші за 50 років». Це демонструє зацікавленість, захоплення, фокусує увагу на найважливіших словах в їхньому мовленні. Варто зауважити, що мовлення представників вікових груп «Зрілість» та «Старші за 50 років» має варіативний характер, у ньому представлена різноманітність інтонаційних шкал. Так, у мовленні групи «Зрілість» представлена

Таблиця 1

Частотність вживання шкал у мовленні досліджуваних інформантів (вікова диференціація)

Інформанти	Види шкал (%)				
	Рівна	Спадна	Висхідна	Хвилеподібна	Ковзна
Молодість	36%	12%	30%	18%	4%
Зрілість	27%	34%	15%	18%	6%
Старші за 50 років	21%	29%	11%	25%	14%

Таблиця 2

Частотність вживання термінальних тонів (вікова диференціація)

Інформанти	Види термінальних тонів (%)				
	Низький спадний	Високий спадний	Низький висхідний	Спадно-висхідний	Рівний
Молодість	12%	24%	32%	9%	23%
Зрілість	24%	18%	23%	27%	8%
Старші за 50 років	34%	7%	14%	29%	16%

рівна (27%), спадна (34%), хвилеподібна (18%), висхідна (15%), ковзна (6%).

Така варіативність у використанні інтонаційних шкал свідчить про вміння використовувати просодичні моделі у мовленні, надаючи мовленню впевненості.

Аналіз частотності вживання термінальних тонів у мовленні досліджуваних інформантів показав, що найчастотнішими тонами, які домінують у мовленні новозеландців, є спадний, висхідний, спадно-висхідний, рівний термінальні тони (таблиця 2).

За кількістю вживання спадного термінального тону домінують представники вікової групи «Зрілість» (42%), причому низький спадний (Low Fall) є рекурентним (24%), і 18% припадає на високий спадний (High Fall).

Представники групи «Молодість» віддають перевагу висхідному термінальному тону (32%) та рівному тону (23%). Перевага висхідного тону свідчить про бажання привернути до себе увагу слухачів, водночас складає враження незавершеності висловлювання.

У мовленні представників групи «Зрілість» і «Старші за 50 років» частотним є спадно-висхідний термінальний тон (27% і 29% відповідно).

Загалом мовлення представників цих двох груп характеризується більшою порівняно з групою «Молодість» варіативністю у використанні термінальних тонів. Свідчить про вміння користуватися просодичними засобами для виділення та підкреслення думки.

Результати аналізу темпоральних особливостей мовлення новозеландців представників трьох вікових груп дають можливість констатувати, що в мовленні інформантів вікової групи «Зрілість» превалюють короткі (32%) і надкороткі паузи (27%), паузи середньої тривалості (31%) та тривалі паузи (8%).

Таке паузальне членування мовленнєвого потоку є характерною особливістю британського варіанту англійської мови, і на цей факт неодноразово вказувалося в роботах Дж. Уелса та вітчизняних дослідників – О.Я. Присяжнюк, О.Є. Бялик.

Мовленню інформантів групи «Старші за 50 років» притаманне упевнене, категоричне зву-

чання, що забезпечується вживанням середніх (34%) і тривалих пауз (29%).

Водночас мовлення представників групи «Молодість» відрізняється наявністю пауз різної тривалості. Тенденція до використання коротких (25%), надкоротких (23%) і тривалих (20%) пауз та пауз середньої тривалості (32%). Такий варіативний характер паузального членування свідчить про плутане, невпевнене звучання представників цієї вікової групи.

Висновки. Проведений аналіз просодичних особливостей мовлення новозеландців вікових груп «Молодість», «Зрілість» і «Старші за 50 років» дає змогу стверджувати, що кожна з досліджуваних груп інформантів характеризується репертуаром мелодичних та темпоральних чинників, які здатні ідентифікувати мовця. Певний набір інтонаційних шкал, темпоральних тонів та паузації складає просодичний малюнок, притаманний кожній віковій групі.

Для представників групи «Молодість» характерними є такі просодичні особливості:

- рівна й висхідна шкали;
- висхідний темпоральний тон;
- варіативний характер паузального членування.

Представники групи «Зрілість» відрізняються такими особливостями, як:

- варіативний характер руху шкали із переважуванням спадної;
- однакове відсоткове відношення між спадним, висхідним та спадно-висхідним термінальними тонами;
- домінування коротких, надкоротких пауз і пауз середньої тривалості.

Просодичними характеристиками представників групи «Старші за 50 років» є такі:

- перевага спадної шкали;
- домінування спадно-висхідного й спадного термінального тону;
- висока частотність використання середніх та тривалих пауз.

Таким чином, представники кожної вікової групи володіють власною просодичною системою, що забезпечує використання певного набору просодичних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бродович О.И. Диалектная вариативность английского языка: аспекты теории. Ленинград : Издательство ЛГУ, 1988. 193 с.
2. Буряя Е.А. Новые данные о социофонетической вариативности английского произношения. *Вестник Московского государственного лингвистического университета. Языкознание : Социофонетика звучащей речи.* Выпуск 1 (607). Москва : ИПК МГЛУ «Рема», 2011. С. 54–63.
3. Галянт Г.В. Соціофонетична варіативність мовлення афроамериканської спільноти (інструментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 2016. 20 с.

4. Домашев А.И. К истории создания концепции национального варианта языка. *Вопросы языкознания*, 1988. С. 96–105.
5. Жлуктенко Ю.А., Зацный Ю.А., Швейцер А.Д. Социальная лингвистика и общественная практика (Аспекты социального варьирования полиэтнического английского языка) / Под ред. О.Е. Семенца. Киев : Выща школа, 1988. 168 с.
6. Костроміна О.В. Соціофонетичні особливості австралійського варіанта англійської мови (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі спонтанного мовлення) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 2015. 19 с.
7. Русавська О.О. Територіальна варіативність просодії англійського мовлення в Канаді (інструментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 2018. 20 с.
8. Чеснокова М.В. Просодична динаміка мовлення вікових, гендерних та регіональних груп англомовної спільноти (інструментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 2016. 19 с.
9. Шахбагова Д.А. О статусе произносительной нормы национальных вариантов английского языка : учеб. пособие, 1984. С. 177–184.
10. Швейцер А.Д. Современная социолингвистика: Теория, проблемы, методы. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. 176 с.
11. Crystal D. English as a Global Language. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 212 p.

REFERENCES

1. Brodovich O.I. *Dialektnaya variativnost angliyskogo yazyika: aspekty teorii* [Dialectal variation of the English language: theoretical aspects]. L. : Izdatelstvo LGU, 1988 [Russian].
2. Buraya E.A. Novyie dannye o sotsiofoneticheskoy variativnosti angliyskogo proiznosheniya [New data about the sociophonetic variation of the English pronunciation]. *Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo lingvisticheskogo universiteta. Yazykoznanie : Sotsiofonetika zvuchashey rechi*. Vyipusk 1 (607). Moskva : IPK MGLU «Rema», 2011 [Russian].
3. Haliant H.V. Sotsiofonetichna variativnist movlennia afroamerykanskoi spilnoty (instrumentalno-fonetychne doslidzhennia) [Sociophonetic variation of Afro-American community speech (instrumental-phonetic investigation)]. Avtoref. dys. ...kand. filol. nauk. Odessa, 2016 [Ukrainian].
4. Domashev A.I. K istorii sozdaniya kontseptsii natsionalnogo varianta yazyika [To the history of creation the concept of national variant of the language]. *Voprosy yazykoznaniiya*, 1988 [Russian].
5. Zhluktenko Yu.A., Zatsnyi Yu.A., Shveytser A.D. Sotsialnaya lingvistika i obschestvennaya praktika (Aspekty sotsialnogo varirovaniya polietnicheskogo angliyskogo yazyika) [Sociolinguistics and public practice aspects of social variation of polyethnic English language] / Pod red. O.E. Sementsa. Kiev : Vyischa shkola, 1988 [Russian].
6. Kostromina O.V. Sotsiofonetichni osoblivosti avstraiiyskogo varianta angliyskoyi movi (eksperimentalno-fonetychne doslidzhennya na materialy spontannogo movlennya) [Sociophonetic peculiarities of Australian variant of the English language (instrumental-phonetic investigation based on spontaneous speech)]. Avtoref. dis. ... kand. filol. nauk. Odessa, 2015 [Ukrainian].
7. Rusavska O.O. Terytorialna variativnist prosodii anhliiskoho movlennia v Kanadi (instrumentalno-fonetychne doslidzhennia) [Territorial variation of the English speech prosody in Canada (instrumental-phonetic investigation)]. Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Odessa, 2018 [Ukrainian].
8. Chesnokova M.V. Prosodychna dynamika movlennia vikovykh, hendernykh ta rehionalnykh hrup anhlomovnoi spilnoty (instrumentalno-fonetychne doslidzhennia) [Prosodic dynamics of age, gender and regional groups' speech of English community (instrumental-phonetic investigation)]. Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Odessa, 2016 [Ukrainian].
9. Shahbagova D.A. O statuse proiznositelnoy normy natsionalnykh variantov angliyskogo yazyika [About the status of national variants of the English language pronunciation norm]: ucheb. posobie, 1984 (pp. 177 – 184) [Russian].
10. Shveytser A.D. Sovremennaya sotsiolingvistika: Teoriya, problemy, metody [Contemporary sociolinguistics: Theory, problems, methods]. Moskva : Knizhnyi dom "LIBROKOM", 2012. 176 p. [Russian].
11. Crystal, D. (2003). English as a Global Language. – Cambridge: Cambridge University Press, (212 p.)